

1718 Stjørdalselva stanset Armfeldt

- en myte og tradisjonsfortelling

I flere bøker og artikler hevdes det at Stjørdalselva stanset Armfeldts fremrykning. Underforstått at det var elva si skyld at ikke karolinerne inntok Trondheim, men midlertidig måtte gjøre retrett. Dette er en myte - en god og berikende sådann - en tradisjonsfortelling som gir dalføret en følelse av makt og samhold. Ikke ukjent fra andre dalfører i forbindelse med krig og uår. For å ta konklusjonen først: Stjørdalselva passet Armfeldt meget bra som unnskyldning og årsakskilde ovenfor Kongen. Felttoget var allerede delvis mislykket og sårbart, grunnet mangel på proviant og utsatt for sterke naturkrefter. Denne kombinasjonen medførte sult, sykdom, manglende disiplin, selvtukt o.l. Alt dette måtte rettes opp først, - deretter kunne Trondheim angripes. Stjørdalselvas medvirkning er en ren desinformasjon. Å henvise til protokoller fra ulike regiment, inkl. brev/rapport fra generalen selv - som nevner elva, - viser hvor lett en lar seg affisere av desinformasjon. Såvidt meg bekjent nevnes ikke «muligheter og alternativer», men nedtegnelser viser kun til generelle vær-/statusrapporter.

Armfeldt ville rett og slett ikke over. Han følte seg ikke sterk nok, og var usikker på hva Budde ville gjøre på andre siden. Stjørdalselva var ikke bare en fin unnskyldning ovenfor Kongen, men en sikring mot Budde. At de forsøkte seg med flytebroer og mislyktes - var rett og rimelig. Det skulle ta seg ut ovenfor kong Karl XII - som hadde en kontinuerlig kurerrute langs svenskegrensen - at de ikke gjorde noen forsøk. Armfeldt måtte ha en dokumentasjon. Den fikk han ved å gjøre «beregnete mislykkede» forsøk.

Tegn: Alf Lannerbück

Det hevdes fra mange hold at en flom hindret overfarten. Det er lite som tyder på at en evt. flom kom overraskende på Armfeldt. Som profesjonell og erfaren offiser med et godt utbygd rekognoseringsystem kunne han ha forsert sin fremrykning dersom han var urolig for at en tentativ flom kunne stanse overfarten. Dette påvises også i «Liv og lagnad» side 371. - Armfeldt hadde ikke noe valg. Han lå rett og slett i ro ved Vold på Skatval for å vente på provianten som skulle komme gjennom Inndalen. Felttogets skjebne var enkelt og greitt at intendanturen sviktet, og hadde ingenting med Stjørdalselva å gjøre hverken direkte eller indirekte. Hva gjelder intendanturens disposisjoner er det i den forbindelse igjen misvisende å referere til all buskapen Armfeldt medbragte med tanke på proviant. Slakteprovianten i et antall av 3700 kom aldri over svenskegrensen. Den ble satt igjen på svensk side - og trolig gikk 800 dyr med før felttoget forlot Duved. - Per Sulåmo skriver det så flott i sitt hefte om Armfeldt på side 8: «.....måtte de fleste gjenværende (slaktedyrene) drives tilbake - før inte att bli liggande kvar på fjallet til korp-føda». Igjen er det derfor en myte å påstå at Armfeldt medbragte et stort antall dyr som slakteproviant. Hadde han så gjort ville han selvsagt ikke fått de problemer han fikk.

En evt. flom går på denne årstiden like raskt tilbake som den kommer, og varer knapt en dag eller to. Det var derfor kun å vente noen døgn dersom Armfeldt absolutt ville over akkurat ved Sandfærhus og mot all formodning - slik enkelte har hevdet - ikke hadde nødvendig utstyr til å

krysse en flomstor og stri elv. Å trekke seg tilbake til de «rikere» inntrønderbygdene var et nederlag og en innrømmelse av at felttoget var «mislykket». Å skylde på elva var beleilig. I ettertid vokste myten om at elva stanset Armfeldt frem blant bygdafolket. Helt naturlig.

Myten avlives gjennom følgende punkter til ettertanke:

- 1) Felttoget hadde glimrende og erfarne ingeniørtropper som lett laget broer og båter/flåter. Med tanke på pkt 7 - kunne Armfeldt selvsagt benyttet samme mobile strategi på sin første fremrykning mot Trondheim - og faktisk unngått Stjørdal/Sandfærhus og hele elva.
- 2) Karolinerne hadde krysset et utall med elver i Russland og Europa som gjør Stjørdalselva til en «liten kloakkbekk», selv flomstor.
- 3) Da Armfeldt hadde passert Langstein var elva så lita at det var ingen sak for Armfeldt å komme over dersom han aboslutt ville og måtte. Ref. side 371 i Liv og Lagnad.
- 4) Dersom Armfeldt fryktet en flom - kunne han ha forsert fremrykningen med tanke på kryssing av elva i steden for å ligge i ro i 6 dager på Skatval. På denne tiden hadde flere svenske tropper tatt seg over Stjørdalselva. Ref igjen side 371
- 5) Selv en flom går ned etter noen dager, spesielt på denne årstiden (september). Armfeldt kunne bare vente.
- 6) Elva hadde flere og smalere partier lengere oppe som lett kunne forseres. På linje med alle andre elvekryssinger hadde selvsagt fortropper rekognosert alternative overfartssteder. Sandfærhus var ikke «et must» i så henseende.
- 7) Felttoget brukte store flåter (for kanonene, tyngre utstyr etc) på veien tilbake fra Stjørdal søndag 21.september, helt tilbake til Åsenlandet.. Hvorfor ikke styre og manøvrere seg over til Hell eller Hommelvika ? Ref. Liv og Lagnad side 372 + Svante Hedins mesterverk side 47.
- 8) De hadde massevis av tømmer. Hele Værnessletta var dekt av skog.
- 9) Svenske kavaleripatruljer hadde kommet seg over elva - hvilket beviser at det lot seg gjøre.

Så hvorfor ble det som det ble - og myten om at elva stanset Armfeldt fikk grobunn i folks bevissthet ? Fordi naturfenomen spilte en betydelig rolle i tradisjonsfortellinger. Jfr. mytene om tømmervelt og Prillarguri i Kringen under Skottetoget i 1612. Gode «vandresoger» som en skal ta «alvorlig» i relasjon til nasjonalfølelsen og lokalpatriotisk samhold, men forøvrig er de kun det de i virkeligheten er, nemlig «røverhistorier».- Respekten for naturen og naturkreftene var så stor, og hang så sterkt igjen fra førkristelig tid da Stjørdalselva var både «Gud» og «mor» - at det var helt naturlig i dobbelforstand at bygda i 1718 klamret seg fast i respekt og stolthet over sin egen elv. For bygda ga det samhold, ære og håp. For Armfeldt ga det en betimelig unnskyldning ovenfor sin Konge og sin egen selvrespekt.

